

Dalia KARALIENĖ

Kraštotyra – pomėgis ir gyvenimo būdas

2016 m. rugpjūčio 23 d. sukako 85 - eri metai, kai gimė Jonas Andriusevičius – mokytojas, muziejininkas, Žemaitijos kraštotyrininkas, muziejaus Gaulėnuose (Telšių raj.) įkūrėjas ir pradininkas.

Gimė 1931 m. rugpjūčio 23 d. Rokiškio raj. Juodupės valsčiuje, Prudupės kaime. Tėvas Balys Andriusevičius dirbo Lietuvos pasienio policininku, todėl šeimai teko kilnotis iš vienos vietos į kitą. Nuo 1944 metų šeima pastoviai apsigyveno Gaidžių kaime, netoli Tauragnų. 1951 m. Jonas Andriusevičius baigė Panevėžio mokytojų seminariją, o vėliau neakivaizdiniu būdu mokėsi ir baigė Vilniaus pedagoginį institutą, įgydamas istoriko specialybę. Nuo 1951 iki 1992 metų su pertrauka dirbo mokytoju. 1962 metais Jonas Andriusevičius su žmona Elena, taip pat mokytoja, atvyko į Gaulėnus mokytojauti. Darbo pradžioje, kaip ir kitos mokytojų šeimos, apsigyveno mokyklos pastato antrajame aukšte. Vėliau išsikūrė savo pačių namelyje. Gaulėnuose Andriusevičių šeima gyveno iki 1979 metų. Mokytojo J. Andriusevičiaus

kruopštaus kraštotyrinio darbo dėka, 1969 metais buvo įkurtas muziejus Gaulėnuose, anuomet pagarsėjęs ne vien Lietuvoje. Apie tai liudija įrašai lankytojų registracijos ir atsiliepimų knygose. Ilgą laiką šis muziejus dėl grynai ekonominių priežasčių buvo besikaitaliojančių vietos kolūkių priklausomybėje. 1973 metais Gaulėnų kraštotyros muziejaus ekspozicija Jono Andriusevičiaus buvo perkelta ir įkurdinta antrajame Gaulėnų pradinės mokyklos aukšte (uždarus aštuonmetę mokyklą šios patalpos liko tuščios).

Muziejų mokytojas kūrė domėdamasis Šatrija, jos apylinkių senąja praeitimi, rinko ir sistemino gausią kraštotyrinę medžiagą. Renkant eksponatus, jam talkininkavo buvusios Gaulėnų aštuonmetės mokyklos moksleiviai. Negailėdamas laisvalaikio mokytojas rengė muziejaus ekspoziciją rūpinosi stendais, o vėliau čia buvo iškalbingas ekskursijų vadovas. Ekskursantai muziejuje visada būdavo laukiami. Atvykus ekskursijai, metęs visus darbus, skubėdavo į muziejų. Jonas Andriusevičius buvo vienas iš geriausių

ekskursijų vadovų ne tik muziejuje Gaulėnuose, bet ir lankant Šatriją, jos apylinkių istorijos paminklus. Mokytojo triušas neliko nepastebėtas. Jis eilę metų vadovavo Lietuvos kraštotyros draugijos Telšių rajono skyriui (buvo renkamas šio skyriaus neatitiniu pirminku). Dirbdamas mokytoju Luokės vidurinėje mokykloje, J. Andriusevičius kūrė muziejų ir minėtoje mokykloje.

1979 metais J. Andriusevičius buvo paskirtas Žemaičių muziejaus „Alka“ direktoriumi ir vadovavo iki 1986 metų.

Paskutinė darbovietė buvo Žemaitės vidurinė mokykla (dabar gimnazija) Telšiuose, kurioje dėstė istoriją iki išėjimo į pensiją.

Jonas Andriusevičius ilgus metus kaupė Telšių krašto praeities ir kultūros palikimą, surinko vertingą medžiagą apie Šatrijos kalną ir garsųjį Tadač Blindą. Mokytojas parengė keliasdešimt metraščių bei istorijos teminių rinkinių. Paskelbė spaudoje („Kalvotoji Žemaitija“, „Žemaičių saulutė“, „Šiaurės Atėnai“ ir kt.) per 300 savo straipsnių. Sukaupia etnografinę – istorinę medžiagą publikavo straipsniuose „Kraš-

totyros“ leidinyje. Mokytojas – muziejininkas nuoširdžiai ugdė jaunuosius Žemaitijos kraštotyrininkus.

1996 m. vasarą, vadovaujant J. Andriusevičiui, grupė Žemaičių muziejaus „Alka“ darbuotojų pertvarkė ir atnaujino Gaulėnų muziejaus ekspoziciją. Tų pačių metų spalio 26 dieną iškilmingai buvo atidarytas naujai atgimęs Gaulėnų muziejus. Atidarymo iškilmėse dalyvavo svečiai iš Vilniaus, Šiaulių, Akmenės, Šilalės ir kitų Lietuvos bei Žemaitijos vietų – kraštotyrininkų sueigos dalyviai, Telšių rajono savivaldybės ir Upynos seniūnijos atstovai. J. Andriusevičius buvo pagerbtas ir apdovanotas Telšių rajono savivaldybės padėkos raštu.

Šiuo metu muziejaus ekspozicija užima 7 kambarius. Muziejuje eksponuojama istorinė medžiaga nuo pat ankstyviausių laikų – neolito t.y., pirminio žmonių apsigyvenimo pėdsakų šiame krašte. Eksponuojama ir vėlesnius laikus menanti Šatrijos, Gaulėnų, Maudžiorų, Luokės apylinkių istorinė medžiaga. Istorinė ekspozicija siekia laikus iki pat Lietuvos Atgimimo metų, nepriklausomybės paskelbimo 1990 m. ir šių dienų. Čia daug vertingos medžiagos apie carinės Rusijos imperijos laikais buvusių kaimų gyventojų praeitį, apie šio krašto knygnešį, švietėją Juozą Sudarį, yra visa medžiaga Gaulėnų mokyklos istorijai, I ir II pasaulinio karo laikus menantys eksponatai bei kitos istorinės relikvijos.

Liaudies meno skyrelyje eksponuojami garsių Žemaitijos dievdirbių kūriniai. Gausūs ir įvairūs muziejuje etnografiniai buities daiktų ir senųjų amatininkų įrankių rinkiniai.

Jonas Andriusevičius mirė po sunkios ligos 2000 m. vasario 11 d. Palaidotas Telšių miesto naujosiose kapinėse. Po kraštotyrininko mirties Žemaičių kultūros draugijos iniciatyva muziejui Gaulėnuose suteiktas Jono Andriusevičiaus muziejaus vardas. Muziejaus ekspoziciją šiuo metu prižiūri Henrikas Šiaulyš.

2005 m. spalio 7 d. Gaulėnuose vyko muziejaus 35 – ojo jubiliejaus paminėjimas. Šventę, pagal parengtą projektą, tuomet organizavo Telšių kultūros centro Upynos filialo vedėja Sofija Čegienė. Iškilmėse dalyvavo Telšių kultūros skyriaus, Telšių rajono savivaldybės administracijos darbuotojai, muziejininkai, kultūros darbuotojai, kraštotyrininkai, J. Andriusevičiaus artimieji, Gaulėnų ir Upynos (Telšių raj.) bendruomenių žmonės. Šventės metu buvo atidengtas Telšių tautodailininko Vytauto Savickio sukurtas

Jonas Andriusevičius (kairėje) muziejaus ekspozicijoje Gaulėnuose 1975 m.

Su anūke Telšiuose 1995 m.

Naujai atgimusio, pertvarkyto Gaulėnų muziejaus atidarymas 1996 10 26. Iš kairės stovi: Jonas Andriusevičius, Stanislovas Kasparavičius, Žemaičių kultūros draugijos pirmininkas, buvęs Žemaičių muziejaus „Alka“ direktorius, Laima Martinavičienė, Žemaičių muziejaus „Alka“ direktoriaus pavaduotoja, Irena Seliukaitė, Kultūros ministerijos darbuotoja

Kellionėje po Žemaitiją. Mokytojas J. Andriusevičius kairėje. 1990 m.

J. Andriusevičiaus muziejaus Gaulėnuose 35-ojo jubiliejaus paminėjimas. Prie atidengto paminklinio stogastulpio stovi: Vytautas Savickis, tautodailininkas, paminklinio stogastulpio autorius, Sofija Čegienė, buvusi Telšių kultūros centro Upynos filialo vedėja, mokytoja Elena Andriusevičienė, J. Andriusevičiaus žmona. 2005 10 07.

paminklinis stogastulpis muziejaus įkūrėjui Jonui Andriusevičiui. Ažuolą stogastulpiui šiai kilniai progai dovanavo Telšių girininkija.

Ne kartą muziejus buvo atsidūręs ties išnykimo riba. Išsaugoti šį muziejų padėjo tik pozityvūs Telšių rajono savivaldybės sprendimai. Tiek anksčiau dirbusių savivaldybės vadovų bei dabartinio mero Petro Kuzino pastangų dėka, Gaulėnų bendruomenės (pirmininkė mokytoja Vida Šiaulienė),

Upynos seniūnijos seniūno Donato Želvio pastangomis šis kultūros ir paveldo objektas išlieka Žemaičių krašto ir visos Lietuvos žmonėms.

Jonas Andriusevičius buvo ne tik mano tėtis, jis buvo ir mano Mokytojas. Muziejus Žemaitijoje, netoli gražuolės Šatrijos, įdomus ir savitas, kaip ir pats jo įkūrėjas mokytojas Jonas Andriusevičius, kuris visą savo gyvenimą buvo paskyręs kraštotyrai – pomėgiui ir gyvenimo būdai.

Telšiai